

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2010. május 3.

**MAGYAR NYELV
ÉS IRODALOM**

**KÖZÉPSZINTŰ ÍRÁSBELI
ÉRETTSÉGI VIZSGA**

**JAVÍTÁSI-ÉRTÉKELÉSI
ÚTMUTATÓ**

**OKTATÁSI ÉS KULTURÁLIS
MINISZTERIUM**

JAVÍTÁSI ÚTMUTATÓ

A szövegértési feladatok megoldásának értékelése, pontozása

- A válaszokra csak a javítási-értékelési útmutatóban megadott pontszámok, illetve részpontszámok adhatók. Félpont nem adható.
- A hiányzó válasz minden esetben 0 pont.
- Az értékelő tanár a dolgozatban jelölje és pontozza a helyesírási hibákat. A helyesírási hibák pontozásához a mellékletben közöltek az irányadók.
- A javító tanár csak az útmutatóval lényegében, tartalmában egyező tartalmú választ értékelheti pontokkal. Az aláhúzások is jelzik az elvárható tartalmi elemeket. A megfogalmazás természetesen eltérhet a javítási útmutatóétól.
- Több lehetséges helyes válasz esetén a válaszlehetőségeket / jel különíti el egymástól.
- Amennyiben az előírtnál több választ ír (jelöl be) a vizsgázó a feladatban, akkor az elsőt kell figyelembe venni.

Olvassa el figyelmesen az alábbi szöveget, majd válaszoljon a kérdésekre!

Szenzációs irodalmi felfedezés

Előkerült a Janus Pannonius-életmű hiányzó darabja

Szentmártoni Szabó Géza az ELTE BTK régi magyar irodalmi tanszékének oktatója. [...] Kutatómunkája során a véletlenek is segítettek, így jutott a páratlan irodalmi felfedezéshez: megtalálta a reneszánsz költőóriás egy eddig csak felerészben ismert alkotásának teljes, hibátlan szövegét. Szabó Gézával az egyetemen beszélgettünk.

[...]

– *Hogyan jutott el az eddig ismeretlen Janus Pannonius-szöveghez?*

1)

– Akkor kezdett el komolyabban érdekelni az életmű, amikor kiderült, hogy 1991-ben megtalálták Janus Pannonius maradványait Pécsen. Egy pécsi konferencián hallottam a felfedező régész, Kárpáti Gábor előadását. Néhány évvel később értesültem róla, hogy Kustár Ágnes antropológus arcreekonstrukciót készített a koponya alapján. Munkáját azért találtam érdekesnek, mert az eddigi elképzelésektől eltérő, rendkívül markáns arcot mutatott be. Az előzményekről tudnunk kell: Giorgio Vasari reneszánsz kori híradása szerint a padovai Eremitani-kápolnában a Szent Kristóf-legenda freskóján ott látható a „magyar püspök” – azaz nagy valószínűséggel Janus Pannonius, csak azt nem tudjuk, melyik szereplő az. A freskón látható alakok közül Balogh Jolán művészettörténész (1900–1988) egy bizonyos fiatalembert azonosított Janusszal, és közölte is a képet egy tudományos folyóiratban, így ez az arc vált közzismertté. Huszti József klasszika-filológus (1887–1954) ugyan kétségbe vonta az elképzelés létjogosultságát, de a köztudatban a mai napig a Balogh Jolán-féle kép él. Legutóbb Magyar Lóránt igazságügyi orvosszakértő vetítette rá a megtalált koponya antropológiai jellemzőit a padovai Szent Kristóf-freskó számításba vehető alakjaira, és száz százalékgig kizárta a Balogh Jolán-féle változatot. Ismert még hét lehetséges Janus-arcképváltozat, amelyek közül hármat is kétségessé tett az új eredmény. Összegyűjtöttem az eddig ismert Janus-arcképeket, erről tartottam előadást idén júniusban a fent felsorolt tudós kollégákkal együtt a pécsi Régészeti Múzeumban.

– *Az arckép hogyan, merre vezetett tovább?*

2)

– A padovai freskón ábrázolt egyik fiatalember arca nagyon hasonlít a rekonstruált archoz. Aztán rábukkantam egy könyvillusztrációra, amelyen az egyik szereplő valószínűleg szintén a magyar költő.

– *Milyen könyvben található ez a kép?*

- 3)
- Egy 1458-ban, az egykori nápolyi uralkodónak, Anjou Renének ajándékozott kötetben, amely Janus tanárának, Veronai Guarinónak a fordítását tartalmazta. A kötetből készült díszpéldányban két illusztráció látható: az elsőn Guarino, ahogy átnyújtja a fordítást egy velencei patríciusnak, Jacopo Antonio Marcellónak. A háttérben két férfi áll, egyikük arca markáns, erőteljes, akárcsak a rekonstruált portré. Szerintem ő lehet Janus Pannonius. Ezt akartam bizonyítani azon a pécsi előadáson. A másik képen a trónszéken René látható, előtte térdel Jacopo Antonio, és átnyújtja a kötetet. A kódex Albiban van, de a képek az interneten is megtalálhatók. Azon persze elgondolkoztam, hogy vajon a feltűnő hasonlóságon kívül más szempontok alapján is feltételezhető-e, hogy a képen Janus Pannonius szerepel? Erre alapos okunk van, hiszen tudjuk, Janus írt egy több ezer soros panegyricust tanárának, Guarinónak, írt egyet Jacopo Antoniónak és egy töredékében fennmaradt költeményt Renének is. Tehát mindhárom szereplővel kapcsolatban volt. Igen valószínű, hogy jelen kellett lennie a kötet ünnepélyes átadásán is, amit a kép ábrázol.
 - *Mit tudunk a panegyricusokról? Miért írta ezeket Janus Pannonius?*
- 4)
- 1442-ben ért véget Anjou René nápolyi uralkodása, 1452-ben Janus 18 éves volt, és óriási hírnévnek örvendett költői tehetsége révén a humanisták körében. Ekkoriban az irodalom is a politika eszköztárához tartozott, ezért – Janus tehetségét felismerve – megrendelésre panegyricusokat, dicsőítő költeményeket írtak vele. A már említett velencei patrícius, Jacopo Antonio is megbízta egy ilyen mű megírásával. Padovai kapcsolatokat ápolt, és művelt humanistaként összebarátkozott Janus tanárával, így figyelt fel a magyar fiúra.
 - *Ki volt a másik költemény főbőse, Anjou René király?*
- 5)
- René különös alakja volt korának: bár Itáliában már a reneszánsz idejét írták az 1430-as években, a nápolyi király még a lovagkorban élt és gondolkodott: lovagregényeket írt, lovagrendet alapított. Négy évig tartó uralkodásának, 1442-ben, Aragóniai Alfonz vetett véget, aki ostrom alá vette a várost, és elfoglalta a trónt. Anjou Renének ekkor menekülnie kellett, s később is csak fia próbálta visszafoglalni apja helyét. Janus Pannonius különös feladata az volt, hogy René elvesztett háborújáról írjon dicsőítő költeményt.
 - *Tehát Janus „királyi megbízást” is kapott. Hogyan folytatódott a kutatás?*
- 6)
- Ekkor irányult a figyelmem arra, hogy Janus miről írt a panegyricusokban, hátha támpontot kapok a bizonyításhoz, hogy a kódexbeli képen ő látható. Utánanéztem a René-panegyricusnak, amelyről úgy tudtuk, hogy csak egy része van meg. Ahogy keresgéltem az interneten, egyszer csak megjelent a képernyőn egy P betűs szignóval¹ írt tanulmány a 19. század végéről. A szerző, francia történész, egy nápolyi kódexből idézte a szöveg részleteit, amelynek a szerzőjét nem ismerte. Feltette a kérdést: vajon ki lehetett ez a humanista költő, aki papírra vetette a René királyt dicsőítő sorokat? Az idézett sorok egy részét nem volt nehéz azonosítani: megegyeztek a költemény fennmaradt részének elejével. Ebből következik, hogy a számomra ismeretlen sorok csakis Janus Pannonius Renéhez írt panegyricusának további, mindeddig elveszettnek hitt részeiből származhatnak! [...]
 - *Mi ennek a költeménynek a jelentősége?*
- 7)
- Ez a Janus-panegyricus volt az egyetlen hiányosan fennmaradt darab az életműben. [...] A felfedezés legnagyobb jelentősége, hogy a most készülő Janus Pannonius kritikai kiadás immár a teljes életművet adhatja közre.

Somogyi F. Anikó

Magyar Hírlap 2009. okt. 10.

¹ szignó: kézjegy; az aláírást helyettesítendő, a szerző nevére utaló jelzés

1. Döntse el, hogy az alábbi lehetőségek közül mi a szenzációs felfedezés lényege! Húzza alá a helyes választ! Igazolja döntését a szöveg vonatkozó részletének idézésével!

- egy eddig ismeretlen versszöveg megtalálása
- egy eddig ismeretlen versszöveg részletének megtalálása
- egy eddig ismert versszöveg eddig ismeretlen szövegrészének megtalálása
- egy eddig ismeretlen kép megtalálása

„megtalálta a reneszánsz költőóriás egy eddig csak felerészben ismert alkotásának teljes, hibátlan szövegét” / „a számomra ismeretlen sorok csakis Janus Pannonius Renéhez írt panegyricusának további, mindeddig elveszettnek hitt részeiből származhatnak”/ „Ez a Janus-panegyricus volt az egyetlen hiányosan fennmaradt darab az életműben.”

Helyes aláhúzás megfelelő idézettel együtt: **1 pont.**

Helytelen vagy hiányzó aláhúzás és/vagy idézet: **0 pont.**

2. A riportalany az 1. megszólalásában – a lehetséges Janus-ábrázolások előzményeiről szólva – egy freskó alakjairól beszél. Mit állít a freskón ábrázolt valamelyik alakról

- **Giorgio Vasari?**
A freskó egyik alakjának modellje egy magyar püspök.
- **Balogh Jolán?**
Azonosította a freskón látható egyik alakot Janus Pannoniusszal.
- **Husztai József?**
Kétségbe vonta Balogh Jolán azonosítását.

3 helyes válasz: **3 pont.**

2 helyes válasz: **2 pont.**

1 helyes válasz: **1 pont.**

0 helyes válasz: **0 pont.**

3. Foglalja össze az alábbi táblázatban, hogy az interjúalany szerint milyen kutatások hatottak a Janus-ábrázolásokra az utóbbi két évtizedben: az egyes kutatók milyen minőségben, mit csináltak, milyen eredménnyel?

A KUTATÓ FOGLALKOZÁSA	A JANUS-ÁBRÁZOLÁS SZEMPONTJÁBÓL VÉGZETT	
	TEVÉKENYSÉGE	TEVÉKENYSÉGÉNEK KÖVETKEZMÉNYE, EREDMÉNYE
<i>régész</i>	<i>Janus Pannonius maradványainak megtalálása Pécsen</i>	<i>a maradványok alapján új Janus-kép lehetősége</i>
<i>antropológus</i>	<i>arcreekonstrukció a koponya alapján</i>	<i>az eddigi elképzelésektől eltérő, rendkívül markáns arc</i>
<i>igazságügyi orvoszakértő</i>	<i>rávetítette a megtalált koponya antropológiai jellemzőit a padovai Szent Kristóf-freskó számításba vehető alakjaira</i>	<i>kizárta a Balogh Jolán-féle változatot</i>

9 rovat helyes kitöltése: **5 pont.**

8 rovat helyes kitöltése: **4 pont.**

6-7 rovat helyes kitöltése: **3 pont.**

4-5 rovat helyes kitöltése: **2 pont.**

2-3 rovat helyes kitöltése: **1 pont.**

0-1 rovat helyes kitöltése: **0 pont.**

(A kutató neve nem helyettesíti a foglalkozását.)

4. A 3. megszólalás két könyvillusztrációról beszél.

a) A szöveg információi alapján nevezze meg, hogy kik láthatók biztosan a szövegben említett képeken!

Veronai Guarino átnyújtja a fordítást a
velencei patrícius Jacopo Antonio Marcellónak

„a trónszéken René látható, előtte térdel
Jacopo Antonio, és átnyújtja a kötetet”

Mindkét képhez helyes nevek: 2 pont.

1 képhez helyes nevek: 1 pont.

Téves vagy hiányzó nevek (pl. képenként csak 1): 0 pont.

b) Milyen tényszerű bizonyítéka van a képeken azonosítható személyek és Janus kapcsolatának?
mindhármukhoz írt panegyricust / dicsőítő költeményt

Helyes válasz: 1 pont.

Helytelen válasz: 0 pont.

c) Szentmártoni Szabó úgy véli, hogy a könyvillusztráción Janus is látható. Mire alapozza ezt? A szövegből vett idézettel válaszoljon!

- az egyik feltételezés: „[a háttérben két férfi áll], egyikük arca markáns, erőteljes, akárcsak a rekonstruált portré. Szerintem ő lehet Janus Pannonius.”
- a másik feltételezés: „Igen valószínű, hogy jelen kellett lennie a kötet ünnepélyes átadásán is, amit a kép ábrázol.”

2 helyes idézet: 2 pont.

1 helyes idézet: 1 pont.

0 helyes idézet: 0 pont.

5. Gyűjtse ki a következő vázlatpontok alapján, hogy mi derül ki a 4–5. megszólalásból a Renéhez írt költeménnyel kapcsolatban!

- a költemény - keletkezésének valószínű időpontja: 1452
- műfajának latin és magyar megnevezése: *panegyricus* – *dicsőítő költemény*
- a költemény címzettje: - név: (*Anjou*) *René (nápolyi király)*
- uralkodásának ideje: 143(8)9–42 / *négy év 1442-ig*
- kulturális tevékenysége: *lovagregényeket írt / lovagrendet alapított*
- Janus különös feladata: *René elvesztett háborújának dicsőítése*
- Janus megbízásának indokltsága: *Janus óriási hírneve költői tehetsége / pártfogók ajánlása*

7 helyesen kiegészített vázlatpont: 5 pont.
6 helyesen kiegészített vázlatpont: 4 pont.
4-5 helyesen kiegészített vázlatpont: 3 pont.
2-3 helyesen kiegészített vázlatpont: 2 pont.
1 helyesen kiegészített vázlatpont: 1 pont.
0 helyesen kiegészített vázlatpont: 0 pont.

6. A 6. megszólalás a kutatás további folyamatáról beszél. Állapítsa meg, hogy mit ismert és mit nem ismert a következő adatok közül a P szignójú francia történész, illetve az irodalmi felfedezés előtt Szentmártoni Szabó Géza! Írja a megfelelő rovatba az *ismerte*, illetve *nem ismerte* kifejezést!

<u>a P szignójú francia történész</u>		<u>Szentmártoni Szabó Géza</u>
<i>ismerte</i>	a René-vers részleteit	<i>ismerte</i>
<i>ismerte</i>	a teljes René-verset	<i>nem ismerte</i>
<i>nem ismerte</i>	a René-vers költőjének nevét	<i>ismerte</i>
<i>ismerte</i>	a nápolyi kódexet	<i>nem ismerte</i>

4 helyes sor: 4 pont.
3 helyes sor: 3 pont.
2 helyes sor: 2 pont.
1 helyes sor: 1 pont.
0 helyes sor: 0 pont.
0 helyes sor esetén adható 2 pont, ha a két szereplő közül az egyikre vonatkozó adatok hibátlanok.

7. Idézza a 6. megszólalásból azt a két mondatrészletet, amely Szentmártoni Szabó kutatásának eredeti célját, illetve megvalósult eredményét fogalmazza meg!

A kutatás eredeti célja:

„hátha támpontot kapok a bizonyításhoz, hogy a kódexbeli képen ő látható”

A kutatás tényleges eredménye:

„[a számomra ismeretlen sorok csakis] Janus Pannonius Renéhez írt *panegyricusának* további, mindeddig elveszettek hitt részeiből származhatnak”

2 helyes idézet: 2 pont.

1 helyes idézet: 1 pont.

0 helyes idézet: 0 pont.

8. Összegezze a szöveg információit, és döntse el (aláhúzással jelölje), hogy a következő, Janus Pannoniusra vonatkozó állítások közül melyik biztos eredmény és melyik feltételezés! Ha feltételezésnek tart egy állítást, igazolja a szöveg egy vonatkozó részletével!

- Megtalálták Janus Pannonius maradványait Pécssett.

biztos – feltételezés

- A padovai Eremitani-kápolna Szent Kristóf-legenda freskójáról egyértelműen azonosítható Janus Pannonius arcképe.

biztos – feltételezés

Huszt József klasszika-filológus kétségbe vonta /

Magyar Lóránt igazságügyi orvos szakértő száz százalékig kizárta /

a padovai freskón ábrázolt egyik fiatalember arca nagyon hasonlít a rekonstruált archoz

- Veronai Guarino fordításkötete diszpéldányának könyvillusztrációján az egyik alak a magyar költő.

biztos – feltételezés

az egyik szereplő valószínűleg szintén a magyar költő /

Szerintem ő lehet Janus Pannonius /

hátha támpontot kapok a bizonyításhoz, hogy a kódexbeli képen ő látható

- Janus Pannonius írt Anjou Renéhez panegyricust.

biztos – feltételezés

- A P betűs szignóval írt 19. század végi tanulmány Janus költeményéből idéz.

biztos – feltételezés

- Az elveszettnek hitt panegyricus-részlet megtalálható egy nápolyi könyvtárban őrzött kódexben.

biztos – feltételezés

Nem adható pont a feltételezés esetében, ha hiányzik a bizonyító, vonatkozó részlet.

6 helyes döntés – feltételezés esetében idézettel: 6 pont.

5 helyes döntés – feltételezés esetében idézettel: 5 pont.

4 helyes döntés – feltételezés esetében idézettel: 4 pont.

3 helyes döntés – feltételezés esetében idézettel: 3 pont.

2 helyes döntés – feltételezés esetében idézettel: 2 pont.

1 helyes döntés – feltételezés esetében idézettel: 1 pont.

0 helyes döntés: 0 pont.

9. Az alábbi szöveg Szentmártoni Szabó Géza képzeletbeli naplója, amely felfedezésének folyamatát mutatja be. Egészítse ki a hiányzó részeket a szövegben található legpontosabb információk alapján (1-5 szó)!

A Janus-ábrázolások iránt akkor ébredt fel az érdeklődésem, mikor értesültem a koponya alapján készült arcrekonstrúcióról. Az így feltároló arc látványosan eltért az eddigi elképzelésektől, egyáltalán nem hasonlított például az eddig közismert, Szent Kristóf-legenda freskóján / (padovai) Eremitani-kápolna freskóján található ábrázolásra. Hasonlít viszont szerintem egy, ugyanezen az alkotáson látható, másik alakhoz. Ugyancsak hasonlít egy könyvillusztráción látható egyik alakhoz, amely a (Veronai) Guarino fordításkötetéből készült díszpéldányban található. A képen ábrázolt azonosítható személyekhez írt művek közül a Renéhez írt panegyricus / Renéhez írt (dicsőítő) vers után kezdtem kutatni. Így akadtam a P szignójú (19. század végi, francia) tanulmányra, mely idézett egy Nápolyban található kódexből, amely a vers eddig nem ismert részét is tartalmazza.

Pont a legpontosabb információt tartalmazó válaszokra adható. Csak a zárójelbe tett részletek maradhatnak el.

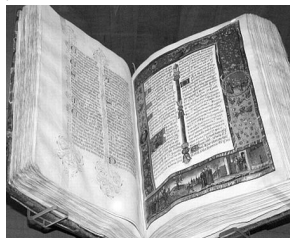
- 7 helyes kiegészítés: 7 pont.
 6 helyes kiegészítés: 6 pont.
 5 helyes kiegészítés: 5 pont.
 4 helyes kiegészítés: 4 pont.
 3 helyes kiegészítés: 3 pont.
 2 helyes kiegészítés: 2 pont.
 1 helyes kiegészítés: 1 pont.
 0 helyes kiegészítés: 0 pont.

10. Melyiket választaná az alábbi képek közül illusztrációnak a riportalany utolsó megszólalásához? Döntését röviden indokolja!

A)

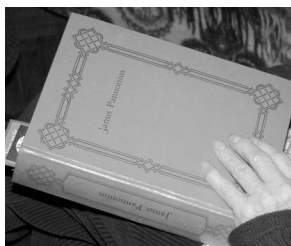
B)

C)

D)

E)

F)

A választott kép betűjele: **D**

Indoklás:

Az utolsó bekezdés a versrészlet fölfedezésének jelentőségét abból a szempontból emeli ki, hogy a részlet hiánytalanná teszi a Janus Pannonius-életművet a kritikai kiadás számára. A D képen látható Janus-kötet, illetve bezárása ezt szimbolizálhatja. Az A, C, E és F kép témájában, a B és F kép kódexe korban nem társítható a bekezdés szövegéhez.

Nem adható pont, ha akár a betűjel, akár az indoklás hiányzik.

Helyes döntés releváns indoklással: **2** pont.

Helyes döntés részben jó indoklással: **1** pont.

Helytelen és/vagy hiányzó és/vagy hiányos válasz: **0** pont.

Képek jegyzéke:

4. feladat

Giovanni Bellini: Jacopo Antonio Marcello Consigns the Manuscript to Rene of Anjou
Giovanni Bellini: Guarino of Verona Consigns His Translation of Strabo to Jacopo Antonio Marcello
http://mini-site.louvre.fr/mantegna/acc/xmlen/section_2_5.html

9. feladat

- A) Mantegna: Martirio di S.Cristoforo e il trasporto del suo corpo decapitato, particolare. Padova, Chiesa degli Eremitani, Cappella Ovetari
<http://www.abano.it/eventi/mantegna.asp>
- B) Reneszánsz kódex
http://images.google.com/imgres?imgurl=http://www.infovilag.com/data/images/2008-03/reneszanszev_kodex.jpg&imgrefurl=http://www.infovilag.com/hir-10898-reneszanszrol-legalabb-negyszer.html&usg=__9nKb88VsI7rSmspIKp1jIBM7UQ4=&h=371&w=455&sz=57&hl=hu&start=92&tbnid=1mOdKo4a-bA94M:&tbnh=104&tbnw=128&prev=/images%3Fq%3Djanus%2Bpannonius%26gbv%3D2%26ndsp%3D20%26hl%3Dhu%26sa%3DN%26start%3D80
- C) Janus Pannonius koponyája
<http://www.mult-kor.hu/galeria/popup.php?id=108>
- D) Janus Pannonius kötet fényképe. Magángyűjteményből.
- E) Püspökfej homokkőből és rekonstruált Janus-arc
http://index.hu/tudomany/tortenelem/2009/05/29/pecsen_mutatjak_be_janus_pannonius_igazi_arcat/
- F) Illusztráció Thuróczy János *Chronica Hungarorum*-ából
<http://www.konyv-e.hu/pdf/Thuroczy.pdf>

SZÖVEGALKOTÁS

Nyelvi és szerkezeti szempontból értékelni csak az adott három téma egyikéről szóló dolgozatot lehet.

Ha a vizsgázó egynél több (két vagy három) szövegalkotási feladatot old meg, és választását nem jelöli egyértelműen (nem húzza alá, melyiket választotta, vagy nem húzza át a szerinte érvénytelen megoldást), akkor a javító tanárnak a vizsgadolgozatban szereplő megoldások közül a sorrendben első megoldást kell értékelnie. Ha a vizsgázó egyáltalán nem oldott meg szövegalkotási feladatot, az adott feladatra kapott pontszáma: 0.

A SZÖVEGALKOTÁSI FELADAT ÉRTÉKELÉSÉNEK ELVEI

A lehetséges tartalmi elemek felsorolása nem jelenti azt, hogy a helyes feladatmegoldásban valamennyi elemnek szerepelnie kell. A lehetséges tartalmi elemekben adott választól eltérő minden jó megoldás értékelendő.

1. A szövegalkotási feladatok értékelése a teljesítménytartományokban közölt kritériumok, valamint az adott feladathoz tartozó lehetséges tartalmi elemek figyelembevételével történik. (A lehetséges tartalmi elemekben megfogalmazott szakszerűség nem kritériuma a maximális pontszámnak.)
2. A javítási-értékelési útmutató leírja a tartalmi minőségre (elérhető: 20 pont), a szerkezetre (elérhető: 20 pont) és a nyelvhasználatra (elérhető: 20 pont) adható pontok három teljesítménytartományát. A teljesítménytartományokon belül az értékelő dönt az elért pontszámról.
3. Az értékelő tanár a dolgozatban jelöli a szövegalkotási, a nyelvhelyességi és a helyesírási hibákat. A jelöléshez, valamint a helyesírási hibák pontozásához a mellékletben közöltek az irányadók.

ÉRVELÉS, EGY MŰ ÉRTELMEZÉSE, ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉS
TARTALMI KIFEJTÉS

	tématartás (megfelelés a feladatnak, szempontoknak, szövegbázisnak; problémaérzékenység)	állítások jellege (világismeret, gondolkodási kulturáltság)	tárgyszerűség (műveltség, tájékozottság)
20-15 pont	- megfelelés a választott témának, címnek, feladatnak - tartalmas kifejtés - gondolati érettség - ítélőképesség, kritikai gondolkodás megnyilvánulása - a feladattól függően: személyes álláspont megfogalmazása	- releváns példák, hivatkozások - hihető, meggyőző állítások - kifejtett állítások - a témának, feladatnak megfelelő mennyiségű állítás	- megfelelő tárgyi tudás és tájékozottság - az ismeretek helyénvaló alkalmazása - indokolt hivatkozás vagy idézés
14-9 pont	- lényegében megfelel a választott témának, címnek, feladatnak	- témához tartozó és attól eltérő kijelentések váltakozása - nem kellően meggyőző példák (<i>pl. az érvek nem mindig támasztják alá a kellő mértékben az állításokat</i>)	- zömükben helytálló tárgyi elemek - nem kellő mélységű és részletességű tudás - tárgyi, fogalmi félreértések
8-1 pont	- eltérés a témától, címtől, feladattól - feltűnő tartalmi aránytalanság (<i>pl. életrajz a műértelmezés rovására</i>) - konkrét kifejtés helyett általánosságok	- kevés releváns példa, utalás - ismétlődések - gyenge vagy hibás állítások	- hiányos tárgyi tudás - tárgyi, fogalmi tévedések

A SZÖVEG MEGSZERKESZTETTSÉGE

	felépítés, műfajnak való megfelelés	koherencia, arányosság, tagolás	terjedelem
20-15 pont	- megfelel a feladatban megjelölt műfajnak, a témának, a gondolatmenetnek - logikus, tudatos felépítés - az állítások/gondolati egységek világos kapcsolódása	- van bevezetés, kifejtés, lezárás; ezek elkülönülnek és arányosak - jól tagolt bekezdések - globális és lineáris kohézió megvalósulása	- az elvárható terjedelemnek (500-1500 szó) megfelelő
14-9 pont	- helyenként következtelen felépítés - indokolatlan gondolatmenetbeli váltások - a részek közti összefüggés nem mindig világos (pl. bizonytalanság a nyelvi kapcsolóelemek használatában)	- van bevezetés, kifejtés, lezárás; ezek elkülönülnek, de aránytalanok vagy formálisak (pl. túl hosszú vagy a feladathoz nem szorosan kapcsolódó bevezetés) - egyenetlenség lényeges és lényegtelen elválasztásában (pl. elhagyható bekezdések)	- főlegesen hosszú
8-1 pont	- széteső írásmű: • lényegét tekintve zavaros gondolatmenet (pl. csapongás, ismétlődések) • nem halad meghatározható irányba • az író elvész a dolgozatban	- hiányzó vagy álbevezetés / álbefejezés - a főbb szerkezeti részek nem különülnek el egymástól - szövegösszefüggésbeli hiányosságok (pl. alanyváltás) - hiba, hiányosság a kohéziót megteremtő eszközök (pl. kötőszók, névmások) használatában	- kirívóan rövid

NYELVI MINŐSÉG

	nyelvi norma, hangnem, stílus	mondat- és szövegalkotás	szókincs
20-15 pont	- egészében megfelel a témának, a helyzetnek; az esetleges személyes véleménynyilvánításnak	- témának megfelelő változatosságú - gördülékeny, élvezetes, választékos	- szabatos, árnyalt, választékos - szakkifejezések helyes használata
14-9 pont	- lényegében megfelel a témának, a helyzetnek	- nem elég változatos - helyenkénti nyelvi-nyelvtani hibák (pl. egyeztetés, vonzat)	- olykor a köznyelvitől eltérő (pl. szleng)
8-1 pont	- csak részben felel meg a témának, a helyzetnek	- szintelen, igénytelen (pl. egyszerű mondatok túlsúlya) - dagályos - gyakori a nyelvi-nyelvtani hiba	- szegényes, igénytelen - tartalmi jellegű szótévesztés

Érvelés

– *Az író nem csak saját családjának életét éli, nem csak egyetlen otthonba bejáratos. Én azt hiszem, regényhőseid jellemére, sorsára is visszahat az otthon, amelyben élnek, pontosabban – amit teremtész körüjük.*

– A hőshöz olyannyira hozzátartozik az otthona, hogy én hozzá sem tudok kezdeni a regényíráshoz, amíg nem ismerem. Többnyire mérnöki pontossággal alaprajzot készítek, amelybe berajzolom az ajtókat, a bútorokat is. Mire írni kezdek, már pontosan tudom, ki milyen tárgyi és szellemi környezetben él.

[...]

Lettem, aki vagyok. In: *Ne félj! Beszélgetések Szabó Magdával.*

Mi a jelentősége a térnek, a tárgyi környezetnek a műalkotásokban és a hétköznapi életben? Jellemző-e környezete egy valódi, illetve kitalált személyre; jellemezhető-e egy valódi, illetve kitalált alak a környezetével? Érvelő fogalmazását irodalmi példákra alapozza!

Forrás: *Lettem, aki vagyok.* In: *Ne félj! Beszélgetések Szabó Magdával.* Szerk. Aczél Judit. Csokonai Kiadó, Debrecen, 1997, 141. o.

Lehetséges tartalmi elemek:

A feladat két részből tevődik össze:

- **a tétel tisztázása:** a környezet mint jellemző vonás és mint a jellemzés eszköze
- **érvek – irodalmi példákra alapozva**

A tér és a tárgyi környezet:

- A tér (és az idő) a létezés szükségszerű velejárója.
- A műalkotás fikció voltából következően a legrealistábbnak látszó tér, környezet is fiktív:
 - epikus és drámai művekben az eseménysor színtere (díszlete, kellékei);
 - lírai művek esetében a megszólalás beszédhelyzete.
- A hétköznapi lét terei:
 - alapvetően adottak – az egyén által kisebb-nagyobb mértékben befolyásolhatóak;
 - létformához és tevékenységhez igazodnak (lakó-, iskolai, munkahelyi környezet).
- A környezet problémája megközelíthető személyiségfejlődési szempontból (egyéni szociális helyzet) és történeti szempontból (a civilizáció jelentősen módosította/módosítja – lásd pl. környezetkultúra, környezetvédelem, környezettudatosság fogalmának megjelenése).

A tér és a környezet mint jellemző vonás és mint a jellemzés eszköze:

- A hétköznapi valóság tere, környezete adott – az egyénnek csak részleges befolyása van rá. → Annyiban jellemző, amennyiben az egyén befolyást tud vagy akar gyakorolni rá; a környezet alakítását befolyásoló tényezők lehetnek: a célszerűség, az esztétikai igény, a divat, az anyagi lehetőségek stb.
 - A művészi alkotás fiktív tere: az alkotó tudatos választása és tervezése révén alakul. → Jellemző a szereplőkre. (A Szabó Magda-idézet is a tudatosságot és megalkotottságot hangsúlyozza.)
 - A változtatás, szembefordulás, kiszakadás a hétköznapi életben nem feltétlenül valósítható meg. → A valóságban nem feltétlenül jellemezhető az egyén a környezetével.
- ↑
- A műalkotások hőseinek cselekvése vagy cselekvésképtelensége is fiktív. → Mindenképp jellemzi őket a környezetük, akár belesimulnak, akár szembefordulnak vele.

Érvek és irodalmi példák a tér és a környezet jelentőségére:

- Az új tér létrehozását és belakását teremtként élheti meg az ember („otthonteremtés” a teremtéstörténetek mintájára); a létrehozott tér egy eszményi világ megtestesülése – pl. a romantika elvágyódástörténeteiben (Jókai: *Az arany ember*); ezzel szemben a tér, környezet kiüresedése, hiánya a lét lefokozásának eszköze – pl. Móricz parasztnovelláiban, vagy az abszurd drámákban.
- A tér berendezésével a beszélő a térhez, a térrel metonimizált fogalomhoz való viszonyát fogalmazza meg (Petőfi Sándor tájlírája, József Attila külvárosi versei).
- Az eltérő értékrendet, gondolkodást elkülönített terek, eltérő minőségű környezet jelzik – a környezetből való kiszakadás, a különböző környezetek közötti döntés értékrend- és életforma-választást is jelent (pl. Ady: *A Hortobágy poétája*, *A Tisza-parton*; Jókai: *Az arany ember*, Mikszáth: *Beszterce ostroma*).
- A tér, a környezet alakítása az elkülönülés, az egyénítés jelzése (Ottlik: *Iskola a határon*).
- Tárgyak, színek, alakzatok emblematikus, szimbolikus tartalmat vehetnek fel (totem, kabala) – pl. a mű színtere gyakorta egy-egy emblematikus tárggyal jellemez helyzetet, kort, személyt (a piramis vagy a guillotine – Madách: *Az ember tragédiája*; dobozok – Örkény: *Tóték*).
- A megváltozott élethelyzet az átértékelt, megváltozó, átalakított környezetben keresztül tudatosodik a szereplőkben (Kafka: *Az átváltozás*, Örkény: *Tóték*).
- A tér, a környezet tárgyai érzést, hangulatot, emléket kiváltó élménnyé lesznek (természetleíró líra, Proust: *Az eltűnt idő nyomában*, Krúdy *Szindbád*-novellái).
- A tereket, környezetet minősítő fogalmak gyakran jelennek meg a benne élő személy jellemzéseként, értékminősítésként – pl. *rendes és rendetlen, gazdag és szegényes, életteli és sivár* stb.
- A hétköznapi élet jellegzetes terei, környezete a műalkotásokban térbeli toposszá válhatnak (*út, kert, sziget, iskola, hegy, kint és bent* stb.).
- A műalkotásban ritkán előfordul, hogy a térnek, környezetnek nincs meghatározó szerepe, jelentősége – pl. görög drámák.

Elvárások az érvelő szöveggel kapcsolatban:

- A dolgozatnak **utalnia kell** a feladatban megjelölt **részekre**.
- A **dolgozatíró megfogalmazhat egynemű vagy eltérő állásponto(ka)t** – véleményét **releváns érvekkel** kell alátámasztania.
- Az **irodalmi példák** a feladat szerint **az érvelés alapját képezik: csak kifejtett és a téma szempontjából releváns példák** fogadhatóak el. (A javítási útmutató csak utal a művekre, nem fejti ki részletesen a példákat.)
- Az **érvelésben** megnyilvánulhat bármely értékrend, amennyiben nem sérti az alapvető emberi jogokat és értékeket.
- Az **irodalmi példák** esetében mű egészére vagy részletére egyaránt hivatkozhat a vizsgázó. Nem elvárás a szó szerinti idézés.

Egy mű értelmezése

Gelléri Andor Endre (1906–1945) alábbi novellájának főszereplője egy egyszerű asszony. Hogyan, milyen nézőpontokból mutatja be az elbeszélő a főszereplőt? Hogyan változik az asszony elbeszélői és olvasói megítélése a novella folyamán?

Gelléri Andor Endre: *Pármai likőr*

– Ide hallgasson, Imcsikné – mondta a nagyságos asszony a takarítónőnek –, látja ezt az üveget? Hát ez halálos méreg. Egy cseppet iszik belőle és vége. Nem is csukom el – fejezte be a nagyságos asszony, aki gyakran kint szokta felejtetni a kulcsait –, mert mi mindannyian tudjuk, és most maga is megtudta a valót.

Abban az üvegben pármai likőr volt, amit a nagyságos asszony fia küldött Olaszországból. A fiú kint tanult Genovában, s a nagyságos asszonynak úgy tűnt, hogy valahányszor egy picikét iszik a likőrijéből, hát mintha csókot váltana a fiával. Sajnos, ez az Imcsikné semmit se lopott olyan szívesen, mint az italt. Néha hónapokon át is eldolgozott, csak tiszta vízzel élt, de egyszerre csak valami szív baja támadt, valami házmester csapta be vagy lakatossegéd, s ilyenkor Imcsikné annyit nyakalt, amennyi csak beléje fért. Noha már vagy hatvanszor faképnél hagyták különböző férfiak ura halála óta, ő makacsul üldözte a szerelmet, s ilyenkor egészen kifordult magából.

Most is valami hebegős asztalosmesterrel volt zavara. Már napok óta észrevette a család, hogy Imcsikné olykor nagyokat fordul, aztán zökken egyet, s bizony nem tudja, késért vagy vízért küldték-e őt a konyhába.

Kiderült, hogy a háromnegyedéig telt rumosüveg hirtelen kiapadt. Igaz, hogy a dugója elveszett, elgurult valahova, de azért mégsem lehetett elhinni azt, amit Imcsikné mondott... hogy a nagy melegben kiszáradt!

Sajnos, ez a szárazság pusztító erővel uralkodott el minden italfélén, ami a házba került. A nagyságos asszony mégsem volt hajlandó kiseprűzni emiatt a régi asszonyt.

– Megkerült, rájött – mondta –, majd nemsokára belátja, hogy a hebegős asztalosmesterek se jobbak, mint a lakatosok meg a kéményseprők voltak, aztán rendbejön. Én csupán azt kívánom, hogy ezt a likőrt ne bántsa. Mert ha ehhez hozzányúl, kidobom.

Főzés közben a nagyságos asszony külön visszatért a likőrre:– Tudja, Imcsikné, zavarosak a viszonyok. Ma még mi vagyunk fent, de ki tudja, mi lesz holnap? Ha valami baj találna lenni, hát itt ez az üveg méreg. Megisszuk mindannyian, s akkor legalább végünk lesz egykettőre.

Imcsikné sírva fakadt. Általában mostanában oly érzékeny volt, oly könnyre hajlamos.

Egyik nap a nagyságos asszony elment valamit bevásárolni, s mikor hazajött, benyitva a konyhába, ingre vetkőzve találta Imcsiknét. Meztelen bal karját elnyújtva a konyhaasztalon, a jobbajával éppen koccintani készült a hebegős asztalosmesterrel, az meg tartóztatta, hebegve, hogy várjon egy kicsit, mielőtt rájönne a halál, még bekap egy kicsike sonkát... Amivel már koccintottak, s amitől egész gyulladt volt az arcuk és káprázó a szemük, az nem volt más, mint az a rendkívül erős olasz likőr, amit a nagyságos asszony fia küldött.

– Hát maguk mit csinálnak, szerencsétlenek? – visontotta a nagyságos asszony, kikapva Imcsikné kezéből a likőrösüveget, s ellökve a hebegős asztalosmestert a sonkától.

Imcsikné meglehetősen közömbös maradt a nagyságos asszonnyal szemben: – Ha nem lehetünk egymáséi – gagyogta –, igaz-e, Rudi, hát meghalunk, igaz-e, Rudi?

A tintahajú asztalosmester nagyot sóhajtott: – Inkább a feleségemnek kellett volna eztet beadni. Ronda pióca az, csúnyább az, mint te magad is vagy.

A nagyságos asszony csak a száját tátotta el. Gondolta: kiverem őket – aztán meg úgy gondolta: – mit verjek ki rajtuk, ha már ennyire vannak? Megették a sonkát, megitták a „mérget”, hát legalább kimulatom magam velük.

– Mondja, Imcsikné – fordult a takarítónőhöz –, tudja maga, hogy ki vagyok én?

– Tudom – s legyintett a kezével –, de az már nékem nem számít. Eleget ugráltam a nagyságos asszonynak föl-le, föl-le, ezt a kis vacak sonkát ne sajnálja tőlünk. Mink úgylis meghalunk mindjárt – elhallgatott, s rámeredt a szerelmesére –, nékem már csikar. Néked is, Rudi?

– Nnnnnn... nnnn... nekekem nem – mekegte az asztalos.

– Imcsikné, hallja – öntötte el a düh most már a nagyságos asszonyt –, ha nekem fel nem öltözik azonnal, ha öt percen belül ki nem takarodik innen ezzel a mekegő marhájával, hát rendőrt hívok.

– Hát ott haljak meg az utcán? – kérdé morózan Imcsikné. – Itt szolgállok hatodik éve, s most meg ki tetszik dobni haldokolni az utcára?

Ezzel hirtelen felkapta az üveget, s ami maradék ital még volt benne, felhajtotta, várva a halált. Úgy állt, mint akinek mindjárt vége lesz, de ehelyett egyszerre csak mosolyognia kellett, majd sírnia, s két karját kitérve muszáj volt magához hívnia az asztalosmestert!

A nagyságos asszony mondott rájuk valami olyant, hogy dög... haljatok meg együtt mind a ketten, aztán kidobta az asztalost, mondván neki: jó, jó, majd a Mariska meghal nálam, maga pedig kotródjék, s haljon meg ott, ahol idáig élt... aztán bement a félig eszméletlen, részeg szolgálóhoz. Nevetni akart rajta, de nem tudott, Imcsikné sírt, s egyre a halált hívogatta. Ez az asztalosmester nagyon lekötelezhette a szívét; a szívét, amelyet már megcsaltak annyiszor, de – ó, balga emberi szív – éppen most fáj neki a legjobban: az estéli lángoláskor.

(**Forrás:** Gelléri Andor Endre: *Válogatott művei*. Szerk. Vargha Kálmán. Szépirodalmi Kiadó, Bp., 1981, 442-445. o.)

Lehetséges tartalmi elemek:

- Már a novella **expozíciója** világossá teszi, hogy a méregnek nevezett anyag valójában különleges likőr. A szöveg alaphangját ez a furfangosnak szánt ötlet eleve meghatározza, hiszen egyrészt Imcsikné alakjában komikusan naiv figurát feltételez, másrészt biztosítja a humor érvényesülése számára nélkülözhetetlen **megnyugtató** tudatot, hogy semmiféle tragikus esemény nem fenyegeti a szereplőket.

- Imcsiknét nem csupán a nagyságos asszony, de a szövegnek ezen a pontján az elbeszélő is egyértelműen **külső** nézőpontból szemléli. Az elbeszélés nyelvi fordulatait ezt a kicsit **főlényes** humort sugallják. Imcsikné szerelmi érzéseit a némiképp degradáló „szívbjaj” kifejezés jelöli, az érzelmei tárgyát képező személyek említése pedig egymással felcserélhető, illetve jelentéktelen voltukat sugallja („valami házmester csapta be vagy lakatossegéd”).

- A humoros zsánerfigura helyzetére engednek következtetni az olyan **fordulatok** is, mint: „annyit nyakalt, amennyi beléje fért”, „faképnél hagyták”. Az elbeszélő nem mutat hajlandóságot arra, hogy az öregedő asszony érzelmi életét komolyan vegye.

- Az új szerelem elbeszélése kezdetben szintén ezen a nyomon halad. Az új szerető hebegős, Imcsikné szomja korábban nem tapasztalt mértéket ölt, amit a rum kapcsán **komolytalan** hazugsággal igyekszik palástolni.

- A **biztonságos** közeg jelzése, ami a humor egyik létfeltétele, megerősítést nyer: a nagyságos asszony ebben a „megkergült” állapotában sem igyekszik megszabadulni tőle.

- Látszólag még az elbeszélőnél is türelmesebbnek mutatkozik a nagyságos asszony, hiszen a narrátor mintha megütődne döntésén: „A nagyságos asszony mégsem volt hajlandó kiséprűzni emiatt a régi asszonyt.”

- Az első mozzanat, amely Imcsikné alakjának a felületes pillantásnál nagyobb figyelmet szentel, a nő **érzékenységének** említése. A narráció ezen a szöveghelyen nem törekszik kedélyes-humoros stílusfordulatok alkalmazására: „Imcsikné sírva fakadt. Általában mostanában olyan érzékeny volt, oly könnyre hajlamos.”

- A humor azonban ezek után sem szorul vissza, sőt némiképp harsányabbá válik, ugyanakkor az újfajta megközelítés, a szereplő érzelmi életének **együtt érzőbb** megközelítése már mindvégig érvényben marad.

- Az alak elmozdítása a teljesen súlytalan zsánerfigura szerepköréből abban is megnyilvánul, hogy a likőrrel elkövetett „öngyilkossági kísérlet” csattanója le is zárhatná a *Pármai likőr* c. novellát. Ami e **fordulat után** következik, az már nem a likőr, hanem Imcsikné története.

-
- A cselekménynek ebben a szakaszában válik hallhatóvá először az alak **beszéde**, ami nézőpontjának körvonalazásával a külsődleges megközelítéstől a zárlat lényegesen empatikusabb beszédmódja felé mozdítja az elbeszélői magatartást.
 - A halálra készülők szerelmesek cselekedetei és megszólalásai egyre inkább a **groteszk** irányába mozdítják el az elbeszélés hangnemét.
 - A „méregpohár” előtt bekapott kicsike sonka, a megszólalás komikus pátosza („hát meghalunk, igaz-e Rudi?”), a hebegős asztalos furcsa bókja („Ronda pióca az, csúnyább az, mint te magad is vagy”), a „mekegő marha” említése, a hascsikarás mozzanata, végül az üveg felkapása nyomán az „öngyilkos cselekedet” nyílt színi megismétlése egyre látványosabbá teszi a groteszk hatást.
 - Eközben a nagyságos asszony és az elbeszélő nézőpontja mind jobban **eltávolodik** egymástól. A konyhabeli jelenetet látva az úrnő felhőtlen szórakozásra készül: „hát legalább kimulatom magam velük.” Majd miután a férfit indulatosan elzavarta, bemegy a szolgálóhoz: „Nevetni akart rajta, de nem tudott, Imcsikné sírt, s egyre a halált hívogatta”.
 - A kedélyesen komikus szemléletmód lehetetlenné válása tehát a nagyságos asszony nézőpontjának öntudatlan elmozdulásában is kifejeződik.
 - Az **elbeszélő távolodását** a nagyságos asszony nézőpontjától az is kifejezi, hogy most szavait csak olyan periférikusan látszik érzékelni, mint a saját bajával küszködő főszereplő („A nagyságos asszony mondott rájuk valami olyant, hogy dög...”), holott korábban mindentudó elbeszélőként a gondolataiba is beelátott. Mindez a narrátori figyelem áthelyeződésére utal.
 - Itt kap csak saját nevet a főszereplő (a sok férfi egyikének, férjének nevével való megnevezés helyett).
 - Az elbeszélő novellát berekesztő, rövid **kommentárja** explicitté teszi az együttérzést, amit a történet értelmezésén túl az öregedő asszony szerelmének megszépítő metaforizálása is kifejez: „estéli lángolás”.
 - A **nézőpont áthelyezésének** lehet egyfajta szociális vonatkozása is: a nagyságos asszony felületes, kissé részvétlen nézőpontjának lecserélése, érvénytelenítése, a cseléd fájdalmanak komolyan vétele.
-

Összehasonlító elemzés

Milyen nyelvi megoldások segítségével idézi meg Karinthy paródiája Kosztolányi versét, illetve annak beszédmódját? Milyen stiláris, szerkezeti és tematikai jellegzetességek szolgálgják a komikus hatás érvényesülését?

Kosztolányi Dezső

A kis mécs.

Az este bús cselédje.
 Álmosan virraszt az asztalon.
 S az olajfoltos tálcára nézve
 sercegését némán hallgatom.
 A szobánk csöpp napja. Álom.
 Az arany olaj az árnyon
 és a fény folyó arany,
 szerteömlő, szóttalan.
 És a fülke csodapalota.
 Éji rémek lengenek tova.
 Csendesen vetik az ágyat
 és a párna
 barna árnya
 a fehér ajtóra bágyad.
 Féltség árnyék-figurák,
 mind kevélyek és furák.
 Egyik a felhőkbe nyargal,
 másik hadonáz a karddal
 és a párnát egyre rakjuk,
 ferdül-fordul az alakjuk,
 melyet szorgos fény kimintáz.
 Panoráma, esti színház.
 Hordjuk a fehér petrencét
 s nő a vánkos furcsa tornya,
 a kis ajtón – messze emlék –
 hullámozva, ringatózva.
 Égig ér már
 a kevély vár:
 száz alak omol le s újra felkel.
 És mi szívdobogva nézzük,
 félve sandítunk feljűk
 az éjben rubinpiros fülekkkel.

(részlet *A szegény kisgyermek panaszai*
 című kötetből)

(**Forrás:** Kosztolányi Dezső összes verse. Osiris
 Könyvkiadó, Budapest)

Karinthy Frigyes

A kis edény.

Oly furcsa és merev.
 Aranyhabos tó, emlék-temető
 Emlékek ágya, ágyak ápolója,
 Mély, puha párna, pincsi, pince, pólya
 Emléket emtet, engem temet ő
 Fehér és csendes. Ülök rajt, kis ingbe –
 És távoli, mély országokba int be
 Mint folyt arany és mint ezer ezüst,
 Oly bús, fehér, olyan igénytelen
 Becéz, rámnéz és tréfál velem
 Mint egy kis fehér legyező,
 Csak rátekintek s így szólok: ez ő.
 A jó, szelíd, a kedves, pici teknő –
 De néha megnő –
 És néha horpad s néha szétreped
 És szerteszökken szörnyű fergeteg
 És a homályban bőszen harsonáz
 És akkora már, mint a ház
 És ordítunk és sírunk: diadal
 És ilyen fiatal
 S mint kürtök öble s vérző trombiták
 És néha vág.
 És néha vég.
 És néha olyan, mint az ég.
 S mint longa, lingua, lunga, lenge lég
 (Még, még.)
 És borzadunk az égbe, nyögve, sírva
 És néha néz ránk –
 És néha olyan, mintha verset írna.

(részlet az *Így irtok ti* című kötetből)
 (Az írásmódban a mai helyesírást követtük.)

(**Forrás:** <http://mek.oszk.hu/00700/00716/html/>)

Lehetséges válaszelemek:

- Karinthy műve egyrészt **kifejezetten** Kosztolányi *A kis mécs* c. versét, másrészt **általánosan** a költő korai beszédmódját idézi meg.
- A paródia első részében (1–13. sor) gyakoriak a Kosztolányi-vers szövegére vonatkozó **konkrét** utalások, míg a második felében inkább a **stílusparódia** kerül előtérbe.
- A vers felidézésének (evokálásának) egyik fontos eleme a **címek** hasonlósága, a grammatikai szerkezet azonosságát (névelővel ellátott jelzős szerkezet) a jelző azonossága is kiemeli.
- Mindkét esetben egy **használati tárgy** sajátos leírását olvashatjuk, melynek során a konkrét látványtól mindinkább elszakad a lírai én **képzelete**.
- A (gyermeki) fantázia eleven működését mindkét szövegben elsősorban a **metaforahasználat** hivatott szemléltetni: a hétköznapi, profán tárgyhoz meglepő és artisztikusan esztétizáló hatású azonosítók rendelődnek (kis mécs – az este bús cselédje, szobánk kis napja, álom; kis edény – aranyhabos tó, emlék-temető, emlékek ágya, ágyak ápolója, puha párna, illetve hasonlatként: mint kis fehér legyező).
 - A Kosztolányi-szöveg ennek az eljárásnak a segítségével **emeli** meg a megjelenített tárgy jelentőségét.
 - Karinthy ezt a megoldást azzal parodizálja, hogy olyan használati tárgyat választ az átminősítés alapjául, mely **alkalmatlan** arra, hogy egy ilyen retorikai művelet tárgya legyen. Az éjjeliedény fogalmához kapcsolódó képzetek ugyanis kibékíthetetlen disszonanciát teremtenek az eszményítő esztétizálás retorikai megoldásai és tárgy funkciója között.
 - Ezt az ellentétet Karinthy folytonosan az olvasó emlékezetébe idézi azzal, hogy az esztétizáló metaforák rendre az edény tartalmára is utalnak, anélkül azonban, hogy a szó szerinti megnevezés egyszer is előfordulna (aranyhabos tó, emlékek ágya, ágyak ápolója = ágytál).
 - A választékosan költői nyelv és a hangsúlyozottan profán tárgy **ellentéte** a lírai beszédmód finomkodó keresettségé fölélt ironizál.
- A metaforahasználat mellett a **megszemélyesítés** is a két vers hasonló eljárásai közé tartozik. A megidézés szempontjából fontos, hogy Karinthy szövegében számos olyan **jelző** fordul elő, amely tökéletesen beleillik a Kosztolányi-vers első mécs-metaforájának (kis cseléd) képzetkörébe: „igénytelen”, „a jó, szelíd, a kedves”.
- A konkrét **szövegszerű** ráutalások között említhető az arany szó metaforikus használata, melyhez mindkét szövegben a folyadék szinesztéziás hatású képzete kapcsolódik (*A kis mécs*: „arany olaj”, „a fény folyó arany”; *A kis edény*: „aranyhabos tó”; „folyt arany”).
- Karinthy paródiája az esztétizáló tendenciák kigúnyolását többnyire a **túlzás** révén valósítja meg.
 - A különleges hangzásvilág megteremtése érdekében Kosztolányi visszafogottan él az **alliteráció** eszközével („a fény folyó arany”; „ferdül, fordul”), amit Karinthy az alliterációk tobzódó halmozásával nagyít fel. A betűrímek keresettségét sugallja az a megoldás is, hogy a halmozásos szószerkezetek egyes elemeinek jelentése között nincs kapcsolat („puha párna, pinsi, pince, pólya”), illetve egyes tagjait értelmetlen hangsorok alkotják („mint longa, linga, lunga, lenge lég”).
 - A metaforaalkotás szertelenségeit a szókép önkényes, keresetten **értelmetlen** változatai parodizálják („vérző trombiták”).
- A hosszabb sorokat rövid, páros rímű sorokkal élénkítő **rímtechnikát** („És a párna / Barna árnya”; „Égig ér már / A kevély vár”) is parodizálja Karinthy szövegalkotása (És néha vág / És néha vég), kimódoltságát azzal hangsúlyozva, hogy az asszonánc helyett kancsalrímet alkalmaz.
- Kosztolányinál az 'és' kötőszó anafóris elhelyezése a **gyerek** beszédmódjának izgatottságát, eufóriára hajló érzelmességét sugallja.
- Karinthy ezt az eljárást eltúlozva az affektáltság benyomását ébreszti fel az olvasóban: míg a Kosztolányi-versben öt alkalommal fordul elő ez a megoldás, addig Karinthy szövegében tizenháromszor. Ráadásul több ízben közvetlenül egymás mellé kerülnek az anafóris sorok.

MELLÉKLET

A szövegalkotási, a nyelvhelyességi és a helyesírási hibák jelölése

Hiányzó bekezdés jele: fordított z-betű.

Fölösleges bekezdés (álbekezdés): jele

Szövegbeli hiány jele: √

Egyéb szövegalkotási hiba jele: -----

Tartalmi hiba: _____

Szórend, mondatrend, a bekezdések sorrendje: 1. 2. 3.

Logikai hiba, ugrás a mondatok (tagmondatok) között: ↗

Logikai hiba, ugrás a bekezdések (a szöveg nagyobb egységei) között: ↘

Logikai vagy nyelvi ellentmondás: ↔

A nyelvhasználati hibák jelölése: ~~~~~~

Egybeírás jele: ⊔

Különírás jele: ⊔

A helyesírási hibák jelölési formái: durva hiba: 3 vonalas aláhúzás; súlyos hiba: 2 vonalas aláhúzás; egyéb hiba: 1 vonalas aláhúzás. Vagy: a hibapont száma a margón a hibával egy sorban, a hiba bekarikázva.

Az íráskép értékelése

Teljesítményszintek

Az íráskép rendezett, olvasható: nincs levonás.

Az íráskép rendezetlen: –1 pont.

Pongyola ékezethasználát: –1 pont.

Az íráskép helyenként nehezen olvasható, általában rendezetlen: –2 pont.

Az íráskép zömében alig olvasható és/vagy értelemzavaróan rendezetlen: –3 pont.

A helyesírási típushibák pontozása

Durva hiba (3 pont)

1. a mássalhangzók időtartamának hibás jelölése közhasználatú szavakban
2. az összeolvadás, a részleges hasonulás, az írásban jelöletlen teljes hasonulás és a kiesés hibás írásmódja
3. kis- és nagy kezdőbetű tévesztése közhasználatú tulajdonnevek (pl. *Magyar Tudományos Akadémia, Természet Világa*), melléknévek és egyelemű tulajdonnévből képzett melléknév (pl. *francia, balatoni, adys*) esetében
4. igekötős igék hibás egybe-, illetve különírása
5. tagadószó egybeírása az igével, tagadott szóval, tagadott kifejezéssel
6. az *ly - j* tévesztése közhasználatú szótöbben és toldalékban, az *ly - j* hiánya vagy kiejtés szerinti jelölése
7. felszólító módú igealakok hibái

Súlyos hiba (2 pont)

1. közhasználatú szavak/összetett szavak különírása, illetve szókapcsolatok egybeírása
2. közhasználatú szavak elválasztása
3. magánhangzók időtartamának tévesztése közhasználatú szavakban és toldalékokban
4. mondatkezdő nagybetű tévesztése

Egyéb hiba (1 pont)

1. nem közhasználatú szavak durva és súlyos hibái
 2. köznevek kezdőbetűjének tévesztése (pl. *világháború*)
 3. kezdőbetű tévesztése több elemből álló tulajdonnévből képzett melléknév esetében (pl. *Nagy-New York-i, budapest – bécsi, Csokonai Vitéz Mihály-os*)
 4. betűtévesztés
-

Központozási hibatípusok (összesen maximum 5 pont)

mondatzáró írásjelek; tagmondatok közötti írásjelek; mondatrészek közötti írásjelek hiánya vagy téves jelölése; egyéb írásjelek hiánya vagy téves jelölése (5-6 tévesztés 1 hibapont)

A helyesírási hibapontok kiszámítása

Fontos, hogy a helyesírási hibák jelölése tájékoztasson a hibák minősítéséről is.

Ismétlődő hibáért minden hibatípusban csak egyszer számítható hibapont. Csak az ugyanabban a szövegben (szótőben vagy toldalékban) elkövetett megegyező hiba és a központosozási hibatípus számít ismétlődő hibának.

A közhasználatú szó fogalma bizonyos fokig környezet- és műveltségfüggő. Megítélésében meghatározóak a középiskolai tanulmányok, ugyanakkor a vizsgatárgy fogalomkincse közhasználatúnak tekintendő (pl. *metafora*).

A nyelvhelyességi hiba nem helyesírási hiba.

Az idézetekben elkövetett helyesírási hibákat ugyanúgy durva, súlyos és egyéb hibatípusba sorolja a tanár, ha a vizsgázónak volt lehetősége az idézet szövegének ellenőrzésére. Ha a vizsgázó emlékezetből idéz, és esetleg téved, hibáit az egyéb hibák közé kell sorolni. A költői–írói helyesírás átvétele a tanuló saját szövegében nem hiba, ha az idézet jelölt, szó szerinti; amennyiben jelöletlen és/vagy tartalmi idézet, akkor a hibának megfelelő pontszámot kell levonni.

A helyesírási hibákat a szövegértési és a szövegalkotási feladatokban együttesen kell figyelembe venni.

A vizsgázó összpontszámából maximum 15 vizsgapontot lehet levonni. (Tehát 31 vagy annál több hibapont esetén is értelemszerűen 15 vizsgapontot.) A helyesírási hibapontok átszámítása vizsgaponttá a következő módon történik:

Hibapont	Levonás
1–2	0
3–4	1
5–6	2
7–8	3
9–10	4
11–12	5
13–14	6
15–16	7
17–18	8
19–20	9
21–22	10
23–24	11
25–26	12
27–28	13
29–30	14
31–	15